

אשכולות

הציון השבועי של תלמידי ישיבת כרם ביבנה

פרשת כי-תשא

גליון 414 | כ' באדר תשע"ז
(שנה אחת-עשרה)

כניסת שבת 17:28
צאת שבת 18:28
סוזק"ש מג"א 08:06

העגל והנצרות

ראש הישיבה, הרב מרדכי גרינברג שליט"א

לפני כמה שנים התקיימה ועידת בישופים נוצרים בקפריסין, ובתום ימי הדינוים פירסמו את ההחלטה הבאה: "מציאת מפלט בעמדות תנכיות תיאולוגיות, תוך שימוש בדבר הא-ל, וכדי להצדיק חוסר צדק, זה דבר לא מקובל. אנו הנוצרים לא יכולים לדבר על הארץ המובטחת לעם היהודי. אין יותר דבר כזה "העם הנבחר". כל הגברים והנשים בכל המדינות הפכו לעם הנבחר. הרעיון של הארץ המובטחת, אינו יכול לשמש בסיס להצדקת היהודים לחזור לישראל ולעקור משם את הפלשתינאים. ההצדקה לכך שישראל כובשת את השטחים הפלשתינאים, אינה יכולה להתבסס על כתבי הקדש" (פורסם בעתונות).

לכאורה משמטים הנוצרים בהודעה זו את הקרקע מתחת רגלי עצמם, שהרי אם אי אפשר להתבסס על כתבי הקדש, אין קיום לנצרות, שכן כל קיומם מהתנ"ך הוא נובע.

אך באמת אין הנצרות מכחישה מכל וכל את המשתמע מכתבי הקדש שהעם היהודי הוא העם הנבחר, אלא שטענתם ואמונתם היא, שמה שהיה פעם, שוב אינו תקף כבר אלפיים שנה. וכ"כ למה? כאן נכנס חטא העגל לתמונה. חטא העגל לדעתם היה הפרה בוטה של ברית סיני, ותוצאה מחטא זה שבר משה את הלוחות, ובוזה בטלה הברית. אמנם ה' חידש אותה, אך לא היה זה אלא ברית זמנית, עד שיכרות ה' ברית חדשה, כפי שנאמר בירמיהו "הנה ימים באים נאום ה', וכתתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה, לא כברית אשר כרתי את אבותם ביום החזיקי בידם להוציאם מארץ מצרים, אשר המה הפרו את בריתי" (לא, ל-לא).

לדעתם נבואת ירמיהו התממשה, נסתיימה ברית סיני שהייתה על המצוות המעשיות, בא המשיח והחלה ברית חדשה, ברית שאינה מבוססת על מצוות מעשיות, אלא על אמונה. והוה שנאמר על אברהם "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה".

מכאן ואילך השתנתה המגמה האלוהית - אלו המאמינים בשליחותו של אותו האיש, הם מעתה הנבחרים, "ישראל שברוח" הם נקראים, לאפוקי מ"ישראל שבבשר", הם היהודים, הממשיכים להאמין במצוות המעשיות, הם הודחו ונידונו לגלות נצחית ולהשפלה. והנה המציאות מוכיחה את נכונות האמונה הזאת, ואת תורת החילופין, כבר אלפיים שנה.

הרמב"ן והמהר"ל, התמודדו בעבר עם טענות אלו, ובמסגרת זו נציג כמה משפטים מדברי הרמב"ן.

"הנה משה אדונו ע"ה מזהיר אותנו בכל מיני התראה ואזהרה, המפחידנו בכל עניין פחד ואימה ככל הבאות עלינו. ויותר מהמה לא התרה בנו מעולם [ולא איים] שאם נאריך לחטוא, שיחליף אותנו באומה אחרת או ישכח אותנו לגמרי, ולא נכרת הברית אשר בינינו לבין אלקינו בקבלת תורתנו על התנאי הזה [שנהיה העם הנבחר רק בתנאי שנשמור על התורה והמצוות]...לא כאשר משיבים עלינו רבים כגון המינים הפורקים עול, ועם נבל נברא יהלל, ויתר הדתות" (ספר הגאולה, עמ' רסג במהדורת שעוועל).

המשפט "ועם נבל נברא יהלל", מבוסס על משחק מילים. בתהילים (קב, יט) נאמר "ועם נברא יהלל י-ה", שאנו הנבראים מהללים את ה'. ואילו הנוצרים, שהם המינים כידוע, הם מהללים את הנברא, היינו אותו האיש שנברא ועשאוהו אלהים.

ובזה יצא הרמב"ן נגד ההשקפה הנוצרית, כאילו הברית עם ישראל אינה נצחית, ויש אפשרות לשנותה עקב החטא.

אמנם גדולי הראשונים והמפרשים כבר הוכיחו שחטא העגל לא היה חטא עבודה זרה במשמעות הפשוטה, ומ"מ הוא גרם נזק בל יסוער לישראל ולחילול השם. ואלו דברי הרב קוק זצ"ל:

"לולא חטא העגל היו האומות יושבות ארץ ישראל משלימות עם ישראל ומודות להם, כי שם ה' הנקרא עליהם היה מעורר בהן יראת הרוממות, ולא הייתה שום שיטת מלחמה נוהגת, וההשפעה הייתה הולכת בדרכי שלום כנימות המשיח. רק החטא גרם ונתאחר הדבר אלפי שנים".

אילולא חטא העגל היו ישראל נכנסים לארץ בגאווה, ואומוה"ע היו מקבלים אותם בשמחה, מתוך יראת הרוממות והבנה שהם שלוחי הא-ל ליצירת עולם מתוקן יותר. גם בימינו חתם המלך פייסל עם חיים ויצמן, לפני כמאה שנה על הסכם שבו הוא מודה בברכה האמורה לחול על האזור כשיגיעו לכאן היהודים. אך החטא הנמיך את קומתם של ישראל, העמיד אותם בשורה אחת עם שאר האומות, ונתן פתח לנצרות לטעון שה' המיר את היהודים בברית חדשה.

על כך נאמר בפרשה "כי פרעה אהרן לשימצה בקמיהם", וכ' הרשב"ם שהכוונה לשונאי ישראל לדורותיהם. אך ר' יוסף בכור שור בפירושו על אתר זיהה בכינוי זה את הנוצרים, וכך כתב: "האומות מלעיגות עלינו על גל אחד שעשו אבותינו, והם עושים בכל יום תילי צלמים עד אין קץ".

בימינו ניצבים הנוצרים בפני בעיה עצומה. חזרת עם ישראל לארצו והפרחת השממה מוכיחים בעליל שתקופת הגלות נסתיימה, ושהסברי חז"ל בתורה הם הצודקים ולא הפרשנות המוטעית של הנוצרים. העם הנבחר נתון עדיין תחת ההשגחה האלקית. וע"כ אין להתפלא על המסמך החדש שפירסם הויתקן בחנוכה תשע"ה, וכך נאמר שם: תחת הכותרת "כי לא ינחם אלקים על מתנת ידו ועל קריאת פיהו". "הברית שאלקים כרת עם ישראל היא דבר שאין לשנותו או להשיבו, שנא' 'לא איש א-ל ויכזב, ובן אדם ויתנחם'. ועל השאלה איך זה יתכן אחרי כל מה שנאמר בכל הדורות, באה התשובה "דבר זה נותר בגדר מסתורין עליון".

אשרינו שאנו חיים בדור כזה שנבואות הנביאים מתגשמות לעינינו.

מלא טוב

לסגן רה"י הרב גבריאל סרף

לרגל הולדת הנכדה

לר' איתיאל סופר

לרגל הולדת הבת

קוד באתר: 7411

העלון יוצא לאור ע"י

ישיבת כרם ביבנה

www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:

eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות

איתיאל סופר

יעקב אביעד דואני

מעניין לראות שרעק"א בגליון הש"ס מפנה לדברי הרא"ם בפרשת וארא פס' ט'. בזה מסיים דבריו כדרכו, ומצווה לקיים דברי חכמים...

לרא"ם פשט שלישי בפס', וזה מחמת הקושיא שיש לו הן לדרכו של רש"י והן לר"ת. וז"ל: אבל קשה לתרוויהו, שלא מצינו שם נצוץ אלא בדבר המאיר: נצוץ השמש, נצוצות הכוכבים, נצוצות האש, לא נצוצות של אבן או של ברזל!

לכן מבאר הרא"ם שכוונת הפס' להמשיל את התורה לאש ופטיש **יחד**, כלומר **לפטיש שמכניסים אותו לתוך האש**, וכשמוציאין אותו ומכין בו על הסלע, נחלקים מהפטיש הזה ניצוצות של אש, כך ד"ת.

בזכות פרוייקט השו"ת, ישנה גישה נוחה ומהירה לספר הישר לר"ת (סי' הסט) על הגמ' בשבת. וז"ל: "מה פטיש מתחלק לכמה ניצוצות וכו'. כלומר **מתחלק אשו לכמה ניצוצות** שכל אדם מכה בפטיש על אבן מתחלק ממנו ניצוצות של אש"..." (כדברי הרא"ם ממש).

מפליא לעשות מהרש"א בסנהדרין (לד ע"א) שאף הוא מקשה על פי' ר"ת ומוכיח שלא פתר בפירושו את כל הקושיות, ואף הוא כרא"ם הולך בדרך הפרשנות של הבנת הפס' שנמשלו ד"ת לאש ופטיש יחדו; ועוד מוסיף נופך בביאור הפס' - שסלע המוזכר בו הכוונה למטבע המכונה בלשון חכמים סלע, וא"כ אין בפס' הזה אבן אלא רק מתכות.

המטבע משול לאדם. על המטבע יש צורה של מלך והצורה הזאת נפסלת וא"א להשתמש בה - זה משל ליצה"ר שהוא מלך זקן וכסיל. אך עדיין יש תקנה למטבע הזה, שהרי החומר ממנו עשוי הוא טוב ורק הצורה פסולה. לכן ע"י **התורה שנמשלה לאש** אפשר להתיך אותו, ואז בא **הפטיש** וצר בו צורה חדשה וטובה.

כמה סמליים דברי מהרש"א כלפינו כבחורי ישיבה, אשר אפשר לראות עין בעין אמיתות פירושו במציאות, איך שהתורה מתיכה ויוצרת... ודברי הרא"ם נחלקים לשתי תקופות - התקופה שמכניסים את הפטיש לתוך האש, והתקופה שהוא יוצא ממנה. בגפו בא אליה, אך לא בגפו יצא, כעת אוצר הוא בתוכו חום עצום והשפעה רבה, ומוכן להפיץ את הצורה החדשה שקיבל בפנים לסביבה כולה... ודי לנרמז, וה' יהיה בעזרנו.

על חטא העגל כבר האריכו הפרשנים, כתבו הכותבים וטחנו הדרשנים עד אשר דק לעפר, וישקו את בני ישראל.

אמנם "עלובה כלה מזונה בתוך חופתה", כך אומר עולא בשבת (פח ע"ב), וממשיכה הגמ': אמר רב מרי ברה דבת שמואל: מאי קרא - "עד שהמלך במסבו, נרדי נתן ריחו" (עזב את ריחו לאחרים). אך מתוך התוכחה הקשה, מבצבצת החביבות כלפינו! וכך אמר רבא: ועדיין חביבותא היא גבן, דכתיב נתן ולא כתב הסריח.

המימרא הסמוכה בגמ' שם, רבי יוחנן אומר שכל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות, שנא': ה' יתן אומר (אמירה אחת) המבשרות צבא רב" (שבישרה את כל 70 האומות, כדי שלא יהיה להם פתחון פה לומר שאילו נתנה לנו היינו מקבלים עלינו. ע"פ מהרש"א).

ונראה שטעם סמיכות המימרות, מפני ששתיהן שוללות הטענות המפורסמות של האומות, באשר לעזיבת ה' אותנו חלילה, ובאשר להיותם ראויים מלכתחילה להיות העם הנבחר ולקבל התורה.

ומוסיפה הגמ' חיזוק לר' יוחנן: תני דבי רבי ישמעאל: "הלא כה דברי כאש נאום ה', **וכפטיש יפוצץ סלע**" - מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות - אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נחלק לשבעים לשונות.

מפרש רש"י במקום: מה פטיש - מתחלק **הסלע** על ידו לכמה ניצוצות. והוא ע"פ פשט הכתוב, ששמע שהסלע הוא המתחלק ע"י הפטיש, לכן רש"י מיישב את לשון הגמ' שתתאים לפסוק. אך מקשים התוס' שדבר ה' נמשל בפס' לפטיש! והם אלה שנחלקים ע"פ ר' ישמעאל, לא הסלע!

לכן מפרש ר"ת, שמדובר כאן בגמ' על סלע מיוחד - סנפירינון, שבכוחו לפוצץ את הברזל של הפטיש! ומביא מעשה באחד שקנה סנפירין ובא לבדוקה, נתנה על הסדן והכה עליה בקורנס, נחלק הפטיש ונשבר הסדן וסנפירין לא זו ממקומו! ולפי"ז מבאר פשט הפס' באופן אחר, כאילו כתוב - את הפטיש יפוצץ הסלע, כדמצינו בפס' אחר: "אבנים שחקו מים", ששם הרי מוכרחים לפרש - את האבנים שחקו המים.

הנהגת ה' את העולם

אורי רוזנבלט (ה')

מהקב"ה לדעת מידותיו ודרך הנהגתו בעולם בכדי שיוכל לבקש רחמים ממנו. בהמשך לכך, הרקאנטי כותב שמושה מבקש לדעת את מידותיו של הקב"ה בעולם בכדי "שלא תעכבני מידת הדין". הייתי אומר לפ"ז שמושה 'מנצל' את מעמדו וקרבתו לקב"ה³ בכדי לבקש דבר שלא היה לפני כן לשום בשר ודם - להבין איך מנהיג הקב"ה את העולם.

מכאן מובן יותר הדין-ודברים בין משה לה', אבל ישנן כמה שאלות על תשובותיו של הקב"ה לבקשותיו של משה: בתחילה מבקש משה לדעת "את אשר תשלח עימי" ומסביר הרלב"ע בפירושו הקצר שמושה מתייחס לפרשיה הקודמת בה אומר לו הקב"ה "הנה אנכי שולח מלאך לפניך" ובעצם מבקש משה לדעת מי שרם של ישראל. תשובתו של הקב"ה לזה "פני ילכו והניחותי לך", וע"פ רש"י במקום "לא אשלח עוד מלאך, אלא אני בעצמי אלך" - כלומר הקב"ה כביכול 'מתחמק' מתשובה על כך⁴

בפרשה אנו קוראים על חטא העגל, כפי שאומר הקב"ה למשה - "לך רד כי שחת עמך" וכו' (שמות לב, ז), ומיד לאחריו מתואר דו-שיח בין הקב"ה למשה, בו משה מתחנן לה' שלא ישמיד את עמ"י בעבור העוון הזה, וכן מאמרו הידוע: "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" (שם שם, לב).

לאחר חילופי הדברים בין משה לקב"ה בעניין זה, מצווה אותו ה' להמשיך וללכת לעבר הארץ שהבטיח לאבותינו¹ ומספר לנו הכתוב על הנהגתו של משה בעניין אוהל מועד ואוהלו שלו, וכיצד היה דיבורו עם הקב"ה ומעלתו של משה בזה: "פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו" (שם לג, ז-יא).

מכאן ישנם 12 פסוקים (יב-כג) המתארים דו-שיח סתום ולא מובן בין משה לקב"ה, כביכול בנושא שאינו קשור לרצף הפרשיות² ובדרך שאינה מאפשרת לקורא להבין כפשוטו את המקרא שם.

תרגום אונקלוס שם כותב על "הוֹדְעֵנִי נָא אֶת דְּרָכְךָ וְאֶדְעֶךָ" - "הודעני כען ית אורח טובך ואדע רחמך". רוצה לומר, שמושה מבקש כאן

¹ לב, לד-לג, ג.

² גם לא לפרשיה הבאה בתחילת פרק לד - מעשה הלוחות השניים.

³ לפי מה שכתבנו למעלה על מעמדו ומעלתו המיוחדת של משה.

⁴ שלא לפי שיטות פרשנות אחרות (הרמב"ן לדוג') שמפרשים מי השר של ישראל.

ועונה שהוא בעצמו ילך עמנו וזה קשה מהפרשיה הקודמת שבה אומר הקב"ה – ⁵ "כי לא אעלה בקרבך!"

דבר נוסף הדורש ביאור בשיח הזה הוא הביטוי החוזר של משה "מצאתי חן בעיניך"⁶ שבעצם משתמש בו משה כביכול 'לשכנע' את ה' להיענות לבקשותיו, כשהדבר המתמיה ביותר שבסוף ה' נעתר לו בשל אותו הנימוק בדיוק – "גם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה אֶשְׁרֶה דְּבַרְךָ אֶעֱשֶׂה כִּי מִצְאָתְךָ חֵן בְּעֵינַי" (לג, יז), וזה מתקשר לשאלתנו הקודמת כי הבקשה אותה מבקש משה היא שילך עמנו⁷ כי בזה מתגלה שמצא חן בעיני הקב"ה (דבר שדורש ביאור בפ"ע ואכמ"ל).

משה רואה שהקב"ה נענה לבקשותיו עד כה, ולכן ממשיך לבקש דברים שאילולא מעלתו וכבודו (ויכול להיות שגם עת הרצון שנקלע אליה) היינו חושבים שזו ממש חוצפה לבקש אותם!

משה אומר לה' "הראני נא את כבודך" (לג, יח) ורבו מאוד הפירושים מה בעצם ביקש משה פה: האור החיים הקדוש והרש"ר הירש מתייחסים לכבוד ה' אותו משה מבקש להשיג⁸, הכלי יקר כותב שמשה מבקש לדעת את השכר על המצוות לעוה"ב⁹, הרשב"ם מביא שכביכול ביקש להנות מזיו השכינה (ועיי"ש איך מיישב) וברור לכולי עלמא שמה שהוא מבקש פה חריג מאוד. היינו מצפים¹⁰ שהקב"ה יאמר לו 'עד כאן, או ביקשת משהו שהוא יותר מדי. אך ה' משיב לו לעניין ומסביר למשה בדבר שמשמע שהיה רוצה לענות על מבוקשו אבל בגלל "אילווצים טכניים"¹¹ לא יוכל למלא אותה, ולמרות זאת ייתן לו מה שיכול. וקשה מזה גם בקשתו של משה וגם תשובתו של הקב"ה ששוב נעתר לבקשתו של משה פה.

בכדי לענות על מה ששאלנו, נקדים ונחזור לדו-שיח הראשון שתיארנו בתחילת המאמר בין משה לקב"ה. מיד לאחר חטא העגל משה רבנו מתחנן לה' שלא ישמיד את עמ"י, והוא משתמש שם במספר תירוצים

⁵ ומסביר הכתוב את טעמו של הקב"ה שם-מצד קשיות עורפם של עמ"י שחלילה לא יכלה אותם, ולפי פשט המקרא זה לטובתם בלבד!!

⁶ הלשון משתנה בכל פעם אבל הביטוי של מציאת חינו של משה בעיני הקב"ה נכתב 4 פעמים בפרשיה:

⁷ בלשון הפס': "ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא בלכתך עמנו" (לג, טז).

⁸ כלשון אוה"ח: "כדי שיוכל שכלו ישיכיל בחינת האלהות כי ראה שעת הכושר והרחיב פיו לשאול".

⁹ לשון הכלי יקר: "שביקש לראות מתן שכרן של מצוות לעולם הבא".

¹⁰ ע"פ שיטתו בקודש של הרב ריבלין שליט"א.

¹¹ זהו שאמר הכתוב "כי לא יראני האדם וחי" (לג, כ).

שפונים למידותיו של הקב"ה¹²: "למה ה' " כנגד מידה של ה' (זו שלפני החטא); "יחרה אפך בעמך" כנגד רחום; "אשר הוצאת... בכח גדול וביד חזקה" כנגד רב חסד; "זכור לאברהם ליצחק ולישראל" כנגד נוצר חסד לאלפים, וכן על זו הדרך. כלומר, מתוך זה מובן שלמשה יש הבנה בדרך ניהוג ה' את העולם לכל הפחות בעניין שמכיר את מידותיו¹³ ויודע כיצד לפנות אליהן. מזה יוצא שכאשר הכתוב אומר מיד לאחר מכן "וינחם ה' על הרעה" משה רבנו מבין כי כעת היא שעת הכושר לבקש דברים מהקב"ה כי כעת קשוב לו. וזו הסיבה שאומר לו משה לאחר מכן "כי מצאתי חן בעיניך" כי יודע שהקב"ה מוצא טעם בדבריו ומחבב אותם מאוד שע"י דבריו של משה ביטל הגזרה להשמיד את עמ"י!¹⁴

ולכן מגיעה הפרשיה עליה הקשנו מקודם. משה מבקש שם שאם כבר קלע לחלק ממידותיו ודרכיו של הקב"ה – אזי שיגלה לו ה' את כל דרכיו! ולכן מתחיל בבקשה של "את אשר תשלח עמי" כי לכאורה בזה יבין יותר את הנהגת ה' בעולם העליון וכיצד משתמש במלאכיו לשליחויותיהם, ותשובתו של הקב"ה כעת ברורה פה – לא המלאך ילך איתך כי אם אני. ובכך עונה שגם אם תרצה להבין את ההנהגה בעולם העליון אני מונע כרגע את זה ממך. אבל כשמבקש מיד אחר כך "הודיעני נא את דרכיך" מסכים ה' להיעתר לבקשתו כי במידותיו והנהגותיו שבעולם הזה למשה יש כבר הבנה אז ירחיב לו את הידיעה בזה.

ולבסוף, בקשתו האחרונה של משה לראות את כבוד ה' – נציע להסביר כך: מה שמשה מבקש פה זה להבין איך הקב"ה מנהיג את העולם בכבודו ובעצמו (לפי פירוש הרש"ר שכבוד מצביע על נוכחות). על זה עונה לו הקב"ה "וראית את אחורי ופני לא יראו", כלומר שתוכל להבין את המידות והדרכים בהן השתמשתי לעבר בכדי להנהיג את העולם כולו, אבל לא מה שעוד לא קרה והוא לעתיד. כך שיוצא שמשה זוכה בסוף למידה גדולה מאוד מאת ה' יתברך.

ומעתה יובן גם ההקשר של הפרשיה הבאה מיד לאחר בקשותיו של משה, שבה הקב"ה מגלה לו את כל המידות שבהן מנהיג את העולם. ואומנם כתבנו שלא נתן לו הקב"ה לראות לעתיד את המידות בהן ינהג, אבל מעתה יש בידו של משה כלי גדול של הנהגת ה' בעולם ויכול לבקש על כל דבר בשביל עם ישראל.

¹² נכון שבשלב זה עוד לא נגלו לו 13 המידות במפורש (זה מגיע בפרק לד) אבל משה מבין מדעתו את דרכי ה' לפחות בחלקן ונרחיב בהמשך.

¹³ גם אם עדיין לא מבין את משמעותן של המידות.

¹⁴ יש מקום להרחיב בזה עוד על מה שמשה רבנו יודע מכאן ואילך על פניה למידותיו של הקב"ה, וזה עשוי להסביר גם את המדרש בפרשת ואתחנן על הפס' "אל תוסף דבר אלי". עיין שם.

שיישאר בינינו...

ר' נתנאל גדז'

קשה במיוחד היה הפעם לבחור מה להביא לפניכם. לא הגעתי לחצי הפרשה וכבר ראשי נמלא סימני שאלה – האם להביע את תמימת רבינו על דוד המלך ע"ה שפקד את ישראל ותירוצו או שמא את עניין פטירת הצדיקים הרמוז בפסוק "כי תשא?" הלכתוב את הסוד המתאר מה נעשה ליהודי בהגיעו לגיל ה-20 או את העומק הנפלא בבניית אהרן את המזבח לפני העגל? ולבסוף ניצחתי שבת קודש (שגם בה נסתפקתי מה משלל העניינים להציע כאן...), ואני תפילה שעשיתי מלאכתי נאמנה.

כולנו יודעים שביום קדוש זה, זוכה היהודי לנשמה יתירה, ובכל זאת יש כאלה שלא יודעים על כך כלל וכך מובא במסכת ביצה (טז ע"א): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל מצוה שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל נתן להם בפרהסיא, חוץ משבת שנתן להם בצנעא, שנאמר ביני ובין בני ישראל אות היא לעלם. – אי הכי לא לענשו נכרים עלה? [שהרי מצינו שהקב"ה העניש את האומות על שלא קיבלו את התורה והמצוות, א"כ שעל שבת לא יענישם שהרי לא ידעו עליה (ע"פ רש"י)].

טוב התורה

מפנינו 'אור החיים' הקדוש

ומתרכת הגמ' – שבת אודועי אודעינהו, מתן שכרה לא אודעינהו. [תשובה נוספת] – **ואי בעית אימא: מתן שכרה נמי [גם] אודעינהו, נשמה יתירה לא אודעינהו**¹. דאמר רבי שמעון בן לקיש: נשמה יתירה נתן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר שבת וינפש, כיון ששבת ווי אבדה נפש².

"והעירותי בצפוני של דבר" אומר רבינו אוה"ח הקדוש, "...וקשה, ולמה לא יבואו בטענה גם כן ויאמרו – אם היה מודיעם נשמה יתירה היו מקבלין שבת, ולא לענשו עליה!", נפלא ללמוד מרבינו איך לומדים גמ', וגם איך מיישבים אותה – "ונראה כי לזה נתחכמו רבותינו ז"ל ואמרו – 'מתנה טובה וכו' ², פירוש כי אין דבר זה אלא בגדר מתנה אשר נתראה

¹ מי שרוצה באמת להבין מה כתוב כאן שיחכה לסוף.

² מסכת שבת (דף י ע"ב) – "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל – לך והודיעם".

ה' לתת לעמו ואינה שחר שיבואו בטענה האומות כנזכר, כי אין דרך לומר - למה לא נתת לנו מתנה גם אנחנו?³

בהמשך דבריו, מכניס אותנו הרב קצת לעומק: "וענין נשמה זו היתירה רמזו מקומה רבותינו באומרם 'מתנה טובה בבית גנזי', וידוע הוא מקום הנקרא 'גנזי המלך' שהוא בחינת עולם עליון, ונשמה זו מחצבה שם היא ולזה תקרא 'שבת', כאומרם 'ושבת שמה', כשם העולם שממנו היא שנקרא עולם שכולו שבת (ר"ה לא ע"א). ועולם זה אין בו עצבון ועליו לא בא כדבריהם בו אלא עונג ושמחה, ולזה צוה ה' להרחיק ביום שבת כל אותם בחינות החול⁴ המלאכה⁵ והעינוי, כי באחת מהנה תגעל הנשמה משקבת בקרב איש. ולזה תמצא שיעקר איסור אזהרת מלאכות שבת ביאר ה' שהם במחשבה כאומרם (ביצה יג ע"א) מלאכת מחשבת אסרה תורה, ואפילו דבור של חול אסור (שבת ק"ג ע"ב), דכתיב (ישעיהו נח, ג) - 'ממצוא חפצך ודבר דבר', והכל לצד תוספת נשמה העליונה לעשות לפניה כסדר עולם שבאה ממנו".

אחרי רקע כזה יכול רבינו לבאר את הפסוק ממנו הוא בא⁶: "והוא מה שצוה ה' באומרם 'ושמרו בני ישראל את השבת' פירוש נשמה הנקראת שבת ותכלית שמירה זו היא השגת עולם ששמו שבת, והוא אומרם 'לעשות את השבת'.

וגם כדי להבין את המשך הפס', צריך רבינו לבאר לנו עוד כלל: "ותדע כי מן הנמנע החלטי [בלתי אפשרי] שישג אדם עלות לעולם עליון זולת באמצעות השגת ענף ממנו בהיותו בעולם הזה, ולזה אם לא ישיגו ישראל בחינת נשמה זו אין בהם יכולת לעמוד בגדר עליון. והוא אומרם 'לעשות את השבת' פירוש שבאמצעותו תעשו לכם את השבת שתוכלו השג עמוד שם ולהתענג נפשם בגנזי עליון. ואומרם 'לדורותם' כי שם יתקבצו כל דורות בני ישראל שהיא בחינת עולם הבא".

³ חוץ מילדים קטנים וחמודים (אחיינים לדוג'...) שדרם דווקא כן לומר זאת ©.
⁴ אפילו עובדין דחול.
⁵ אפילו ללא מלאכת מחשבת.
⁶ לאחר שכבר הביא עליו כ-10 תירוצים...

ולחזק דבריו אחרונים מביא הרב על דרך הרמז: "עוד ירצה לשון דירה ולזה כתובה חסרה בלא וא"ו [לדורתם] והם דברינו שירמוזו אל מקום דירת הנשמות והוא עולם המקוה שכתר ה' ברית לתת לנו, והוא אומרם 'ברית עולם', ואולי שירמוזו באומרם ברית עולם לתרי"ג מצות שחשבון ברית עולה תרי"ב וכולם תלויים בשבת הרי תרי"ג, ולזה סמך תיבת 'ברית' ל'עולם' לומר כי על ידי שמירת שבת הוא מקיים כל תרי"ג מצות שהוא שקול כנגדם והנה עולמו".

הפירוש נפלא אבל מה קשורה הכותרת לכל זה? אז תקשיבו לסוף הדברים: "ואומרם 'ביני ובין בני ישראל' פירוש - אין זה אתנו בעולם הלז, ואולי שגם המלאכים לא ישבו במסיבתינו [יחד איתנו] בעולם זה כי הוא למעלה מעולם המלאכים, ועל דרך אומרם (במדבר כג, כג) - 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל', ואמרם ז"ל (מדרש אגדה במדבר כג, כג) שהמלאכים ישאלו לישראל הקרובים לאל, מה פעל אל. עוד ירצה ביני ובין בני ישראל יהיה סוד הדברים האמורים ולא ידעם אדם בעולם, והוא מאמרם ז"ל (ביצה טז ע"א) שאמרם 'נשמה יתירה לא אודעיה' כי אין חפץ לה' שידעו האומות סתרי אל חי, והוא אומרם (תהלים קמו, יט) - 'חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי' ואמרם ז"ל וכו'. "ואומרם 'אות היא לעולם' פירוש כיון שכל זה יהיה סוד לישראל ולא יגלו הדבר, אם כן הבא לישראל על מצות היום - מה היום מימים? מה אות נעשה בו לעשות בו כל השינויים? מה תהיה תשובתנו אליו? לזה אמר - 'אות היא לעולם' פירוש שיהיה נגלה לבאי עולם כי ששת ימים וגו' וביום השביעי שבת וגו'. טעם זה יהיה נגלה לזולתינו ועם בני ישראל טעמם כמס עמם, חתום באוצרות החיים".

"אשרי העם שככה לו!"

⁷ מה לעשות שרבינו מצפה מאיתנו לגדולות, כוונתו למדרש הנפלא בשמור"ר (ל, ט) - "א"ר סימון בשם ר' חנינא משל למלך שהיה לפניו שלחן ערוך ומיני תבשילין, נכנס עבדו - נתן לו חתיכה, שני - נתן לו ביצה, שלישי - נתן לו ירק וכן לכל אחד ואחד, נכנס בנו - נתן לו כל השולחן לפניו, אמר לו לאלו נתתי מנה מנה אבל את הכל נתתי ברשותך. כך הקדוש ברוך הוא לא נתן לעובדי כוכבים אלא מקצת מצות אבל כשעמדו ישראל אמר להם הרי כל התורה כולה לכם שנאמר (תהלים קמו) 'לא עשה כן לכל גוי'. [יש שציניו לגמ' בחגיגה (יג ע"א), אלא ששם דובר רק אודות לימוד תורה לנוכרי].

הסירה הצאת

'אות היא' או 'אות הוא' יעב"ץ

ולכן לענין קדושת השבת הנאדרת, בלשון זכר נאמר, להשפיע עלינו טהרה³. ואילו המחללה, שעל ידו קדושתה נעדרת, בלשון נקבה נאמר, עד שיקדשה חזרה. מהתבוננות בתפילה, שינוי אף בה התגלה, בין תפילת ערבית שנאמר 'ינוחו בה', לבין היום שינוחו בו' נאמר בתפילה. לדברינו, מבואר הענין בדרך טובה.

'אות היא לעולם' בפרשתנו הוזכר, ברם כך הקרי, אבל 'אות הוא' נכתב. שינויים אלו באו ללמדנו, שבשבת יש שני עניינים. יש שבת כזכר המשפיע עלינו, ויש כנקבה, המושפעת מהבנים. לקדש את השבת הבורא ציוונו, ובכך אנו משפיעים קדושה בלילה, אולם בבוקר כבר משפיעה היא עלינו, שהרי זה מכבר השפיענו עליה².

שאלה ידועה אופפת את חלל בית המדרש, ותשובותיה בצדה ידועות לכולם. אולם אנכי הדל אל תשובה אחת נדרש, ואפרש את שיחתי בעזרת בורא עולם. בריאה זו אשר 'שבת' שמה, האם זכר היא או שמה נקבה¹. ואם תאמר שאלה זו למה, אענך - המתן, יש נפק"מ חשובה. תורתנו על פי רוב מתייחסת כאל זכר, למעט פעמים בודדות שבהם נקבה נכתב.

ולכן לא מקדשים ביום, כי ביום השבת משפיעה עלינו כזכר. אולי על פי זה אפשר לבאר יפה מדוע בלילה שמים יותר דגש על מצות 'כבוד שבת' ואילו ביום על 'עונג שבת'. משום שבלילה אנו מכבדים כי אנו המקדשים ולכן זהו עיקר המצוה, ואילו ביום אנו יותר מענגים, כי השבת כבר קדושה ועומדת. ³ היינו שלאחר שקידשנו את השבת היא כבר בבחינת זכר.

² ענין זה מבואר באריכות בספרי החסידות כגון פרי צדיק ועוד, שבליל שבת הבחינה היא של אתערותא דלתתא, שאנו משפיעים קדושה ועושים קידוש, בעוד שביום השבת הבחינה היא אתערותא דלעילא.

¹ כמוכן שאין השאלה על עצם מילת שבת שהיא ודאי נקבה. שאלתי היא על דברי התורה שפעם מתייחסת לשבת כנקבה, כגון בפרשתנו "מחלליה מות יומת", ופעם מתייחסת לשבת כאל "יום" - בלשון זכר, כגון בעשרת הדברות: "זכור/שמור את יום השבת לקדשו".